

Іванова В. Г.
студентка 4 курсу факультету № 4
Донецького державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Конарєва Г.О.
к.ю.н., доцент кафедри державно-правових дисциплін
та публічного управління факультету № 4
Донецького державного університету внутрішніх справ
м. Кропивницький

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ СЛОВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року указом Президента України було введено правовий режим воєнного стану на території України. Відповідно до цього указу на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України "Про правовий режим воєнного стану" [1].

Оскільки воєнний стан передбачає обмеження прав і свобод людини, зокрема права на свободу слова, то виникає питання про те, як забезпечити баланс між необхідністю захисту національної безпеки та громадського порядку і правом громадян на доступ до інформації та свободу її поширення. Неоднозначність забезпечення права на свободу слова в Україні – один із викликів, який виник внаслідок введення правового режиму воєнного стану.

Відповідно до статті 34 Конституції України кожному гарантується право на свободу думки і слова, а також на вільне вираження своїх поглядів і переконань [2]. Право на свободу вираження поглядів гарантується статтею 10 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яке включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Проте, частиною 2 статті 10 Європейської конвенції встановлено, що здійснення цих свобод може

підлягати обмеженням, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки [3].

Варто зазначити, що обмеження права на свободу думки і слова під час дії правового режиму воєнного стану повинні бути необхідними та пропорційними. Це означає, що вони повинні бути спрямовані на захист національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, а також вони не повинні перевищувати обсягу, який необхідний для досягнення цих цілей. Реалізація таких обмежень повинна здійснюватися з дотриманням прав людини та верховенства права, а їх застосування не може перевищувати терміну дії воєнного стану.

В умовах воєнного стану важливою є роль ЗМІ у поширенні об'єктивної інформації. ЗМІ повинні інформувати громадян про поточну ситуацію в країні, воєнні дії, заходи, які вживаються для забезпечення національної безпеки та громадського порядку, а також про наслідки воєнних дій. ЗМІ також повинні протидіяти поширенню дезінформації та пропаганди. Органам влади необхідно забезпечити доступ ЗМІ до інформації, яка є необхідною для їхньої діяльності. У той же час, органи влади повинні контролювати, щоб ЗМІ не поширювали інформації, яка може завдати шкоди національним інтересам України.

Важливою є також роль громадськості у забезпеченні дотримання прав і свобод людини в умовах воєнного стану. Громадяни повинні бути активними у захисті своїх прав, зокрема права на свободу слова. Умови воєнного стану можуть вплинути на обсяги та форми оприлюднення публічної інформації, проте необхідно забезпечити дотримання основних принципів доступу до неї.

Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими силами оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» [4] є важливим інструментом для управління і взаємодії в умовах воєнного стану, який забезпечує захист конфіденційної інформації й запобігає поширенню обмеженої інформації. Зокрема, заборонено поширення інформації про переміщення та дислокацію Збройних Сил України, про заходи, які вживаються для забезпечення національної безпеки та громадського порядку, про наслідки воєнних дій.

Отже, право на доступ до інформації є невід'ємною складовою свободи вираження думок та переконань, проте, в умовах воєнного стану це право може обмежуватися в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності та громадського порядку, як визначено в законодавстві. Тому дотримання балансу захисту національної безпеки та забезпечення прав громадян на свободу слова і доступ до інформації є викликом у контексті воєнного стану. Важливо дотримуватися принципів необхідності та пропорційності у встановленні обмежень конституційних прав, щоб зберегти баланс між цими важливими аспектами.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення 20.11.2023).

2. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> 8. (дата звернення 20.11.2023).

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 20.11.2023).

4. Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими силами оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану: Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 03.03.2022 № 73. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_zi_zminamu.pdf (дата звернення 20.11.2023).